

**БНСУ-ЫН ҮНДЭСНИЙ АССАМБЛЕЙН ХЯНАЛТ, ШАЛГАЛТ БА ТОМИЛГООНЫ
СОНСГОЛ БОЛОН АНУ-ЫН КОНГРЕССЫН НИЙТИЙН СОНСГОЛЫН
ТАЛААРХ ЭРХ ЗҮЙН ЗОХИЦУУЛАЛТ**

(Мэдээлэл, лавлагаа)

*Г.Алтан-Оч (Ph.D),
И.Жаргалзаяабямба, О.Нарантуяа*

АГУУЛГА

СУДАЛГААНЫ ХУРААНГУЙ

СУДАЛГААНЫ ДЭЛГЭРЭНГҮЙ

1.ПАРЛАМЕНТЫН ХЯНАЛТ, ШАЛГАЛТ

2.НИЙТИЙН СОНСГОЛ

Хавсралт 1.

ТӨРИЙН ЗАХИРГААНЫ БАЙГУУЛЛАГЫН ХЯНАЛТ, ШАЛГАЛТЫН ТУХАЙ ХУУЛЬ

Хавсралт 2.

НИЙТИЙН АЛБАНД НЭР ДЭВШИГЧИЙГ ТОМИЛОХ СОНСГОЛЫН ТУХАЙ ХУУЛЬ

UIH.MN
СУДАЛГААНЫ САН

СУДАЛГААНЫ ХУРААНГУЙ

Улсын Их Хурлын даргын захиалгын дагуу “БНСУ-ын Үндэсний Ассамблейн хяналт, шалгалт ба томилгооны сонсгол, АНУ-ын Конгрессын нийтийн сонсголын талаарх эрх зүйн зохицуулалт” сэдэвт судалгааны ажлыг Улсын Их Хурлын Тамгын газрын Парламентын судалгаа, сургалтын хүрээлэнд гүйцэтгэв.

Судалгаанд захиалгын дагуу Бүгд Найрамдах Солонгос Улс (БНСУ)-ын Төрийн захиргааны байгууллагын хяналт, шалгалтын тухай болон Нийтийн албанд нэр дэвшигчийг томилох сонсголын тухай хуулийг орчуулах, Америкийн Нэгдсэн Улс (АНУ)-ын Конгрессын нийтийн сонсголын эрх зүйн зохицуулалтын талаар судаллаа.

Судалгааны хамрах хүрээ

БНСУ-ын Төрийн захиргааны байгууллагын хяналт, шалгалтын тухай болон Нийтийн албанд нэр дэвшигчийг томилох сонсголын тухай хуулийг орчуулах, АНУ-ын Конгрессын нийтийн сонсголын эрх зүйн зохицуулалтыг судлах.

Судалгааны үр дүнгийн тойм

Парламентын хяналт, шалгалтын хувьд, парламентын үндсэн чиг үүргүүдийн нэг болох хянан шалгах чиг үүрэг нь бусад чиг үүрэгтэй харилцан уялдаатай тасралтгүй хэрэгжих процесс юм. Дэлхийн улс орны парламентууд энэхүү чиг үүргээ олон арга хэлбэрээр хэрэгжүүлж байна. Тухайлбал, парламентын хяналтын тусгайлсан эрхтэй хороо байгуулах, нээлттэй сонсгол зохион байгуулах, хууль тогтоомж, бодлогын хэрэгжилтэд хяналт шинжилгээ хийх, төсөвт хяналт тавих гэх мэт. Мөн нэгдсэн хуралдаанаар Засгийн газрын үйл ажиллагаа, бодлогын хэрэгжилтийн үр дүнгийн талаар нээлттэй хэлэлцэх, Ерөнхий сайд, эсхүл Засгийн газрын гишүүдэд асуулга, асуулт тавих, хариуг нь хэлэлцэх болон Засгийн газрын цаг зэрэг бусад аргуудыг ч хэрэглэж байна.

Эрх зүйн зохицуулалтын хувьд, парламентаас хяналт, шалгалт хийх асуудлыг Үндсэн хууль, Дэгийн тухай хуулиар түлхүү зохицуулсан байдаг бол зарим улс оронд бие даасан хуулиар зохицуулдаг байна. Тухайлбал, БНСУ-д парламентын хяналт, шалгалтын асуудлыг Үндсэн хууль, Үндэсний Ассамблейн тухай хууль болон Төрийн захиргааны байгууллагын хяналт, шалгалтын тухай хуулиар зохицуулж байна. Эдгээрээс Төрийн захиргааны байгууллагын хяналт, шалгалтын тухай хуулиар төрийн хяналтыг Үндэсний Ассамблейн холбогдох Байнгын хороо жил бүр явуулдаг бол төрийн шалгалтыг Үндэсний Ассамблейн нийт гишүүдийн 1/4-ээс доошгүй нь хүсэлт гаргавал тусгай хороо байгуулж, эсхүл Байнгын хорооноос явуулдаг. Үндэсний Ассамблейгаас хяналт хийх байгууллагуудыг уг хуульд тодорхой зааж өгсөн бөгөөд төрийн хяналт, шалгалтыг хийхдээ Үндэсний Ассамблейгаас баталсан төлөвлөгөөний дагуу явуулдаг.

Хяналт, шалгалт явуулсан хороо нь хяналт, шалгалтын үр дүнгийн тайлангаа Үндэсний Ассамблейн даргад хүргүүлэх бөгөөд тайланг хүлээн авсны дараа Үндэсний Ассамблейн дарга үр дүнг нэгдсэн хуралдаанаар хэлэлцүүлдэг байна.

Нийтийн сонсголын хувьд, иргэдийн ардчилалд хяналт тавих чухал хэлбэр төдийгүй олон нийтийн оролцоог хангах аргуудын нэг бөгөөд парламентын хороодоос хууль тогтоох, хяналт тавих, мөрдөн шалгах, нотлох болон томилгооны сонсголыг зохион байгуулдаг байна.

БНСУ-ын Үндэсний Ассамблейн тухай хуульд зааснаар Байнгын хорооны нийт гишүүний 1/3-ийн хүсэлтээр, эсхүл Байнгын хорооны тогтоолоор чухал шаардлагатай хуулийн төслийг хэлэлцэхэд болон бусад тусгай мэдлэг шаардсан асуудлаар нийтийн сонсгол

явуулахаар заасан. Мөн төрийн захиргааны байгууллагын хяналт, шалгалтын асуудал болон албан тушаалтныг томилох асуудлаар сонсгол зохион байгуулахаар заасан байна. Сонсголыг холбогдох Байнгын хороо болон Сонсголын тусгай хороо Үндэсний Ассамблейн тухай хууль болон Нийтийн албанд нэр дэвшигчийн томилох сонсголын тухай хуулийн дагуу зохион байгуулна. Сонсголыг нийтийн албанд нэр дэвшигчийг томилох саналыг хүлээн авсан өдрөөс хойш 15 хоногийн дотор хийх бөгөөд сонсох хугацаа 3 хоногоос хэтрэхгүй. Сонсгол дууссан өдрөөс хойш 3 хоногийн дотор сонсголын тайланг Үндэсний Ассамблейн даргад хүргүүлэн нэгдсэн хуралдаанаар хэлэлцэн шийдвэрлэнэ.

АНУ-д Төлөөлөгчдийн танхим болон Сенатаас нийтийн сонсголыг түгээмэл зохион байгуулдаг. Нийтийн сонсголыг зохион байгуулж буй зорилгоос хамаарч хууль тогтоомжийн, хяналтын, мөрдөн шалгах, батлах сонсгол зохион байгуулдаг. Эдгээрээс батлах сонсголын хувьд Сенатын Байнгын хороод өөрийн эрх мэдлийн хүрээнд гүйцэтгэх засаглал болон шүүхийн албан тушаалд нэр дэвшүүлэх асуудлаар зохион байгуулдаг. Түүнчлэн сонсголыг парламентын сонсгол, албан бус сонсгол гэсэн хоёр төрөлд хуваадаг байна.

Албан бус сонсголыг олон нийтээс гэрчийн мэдүүлэг авах зорилгоор нэгдсэн улсын хэмжээнд, эсхүл муж улс буюу орон нутгийн парламентын гишүүн хийдэг бөгөөд парламентын аль нэг хороонд хамаардаггүй учир “албан бус” гэж үздэг байна. Парламентын сонсголыг хууль тогтоох үйл ажиллагааны эхэн шатанд мэдээлэл цуглуулах, түүнд дүн шинжилгээ хийх зорилгоор хийдэг. АНУ-д Конгрессын нийтийн сонсголын тусгайлсан хуульгүй бөгөөд Сенатын дүрэм (Rules of Senate)-ээр зохицуулж байна. Тус дүрэмд зааснаар нийтийн сонсголыг оршил, сонсголд бэлтгэх, сонсгол явуулах, сонсголын дараах үйл ажиллагаа гэсэн 4 үе шатаар явуулах бөгөөд дүрэмд үе шат бүрд хийх ажилбаруудыг тодорхойлсон байна. Гэхдээ сонсгол зохион байгуулж буй хороо нь энэхүү дүрэмд нийцүүлэн сонсголын дэгийг баталж, хэрэглэх боломжийг олгосон байна.

Түлхүүр үг: *төрийн хяналт, төрийн шалгалт, нийтийн сонсгол, томилгооны сонсгол*

Keyword: *state inspection, state investigation, hearing, public hearing, personnel hearing*

СУДАЛГААНЫ ДЭЛГЭРЭНГҮЙ ХЭСЭГ

1.ПАРЛАМЕНТЫН ХЯНАЛТ, ШАЛГАЛТ

Олон улсад парламентын хууль тогтоох, хянан шалгах, төлөөлөл хэрэгжүүлэх үндсэн 3 чиг үүрэг нь харилцан уялдаатай тасралтгүй хэрэгжих процесс юм. Үүнээс парламентын хяналтыг үр нөлөөтэй явуулахад хууль ёсны бүрэн эрх, үүргээс гадна хяналтыг үр ашигтай хэрэгжүүлэх тогтолцоо, чадавх чухал юм.

Парламентын хяналт нь тасралтгүй, тууштай, нухацтай, баримт нотолгоонд суурилсан байдлаар явагддаг бөгөөд энэ нь парламент өөрөө хариуцлагатай байхыг шаарддаг. Мөн парламент болон парламентын гишүүд Засгийн газарт хэрхэн хяналт тавьсан талаараа иргэдэд тайлагнах нь тэдний төлөөллөө хариуцлагатай хэрэгжүүлж байгаагийн илрэл юм. Парламентын хяналтыг дараах арга хэлбэрүүдээр хэрэгжүүлж байна. Үүнд:

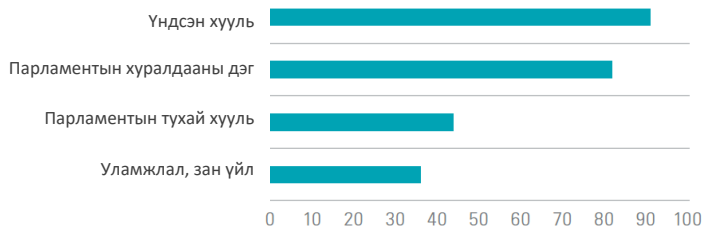
- **Парламентын хяналтын тусгайлсан эрхтэй хороод** нь баримтад тулгуурлан Засгийн газарт асуулга тавих, дүгнэлт, зөвлөмж гаргаж, парламент болон олон нийтэд танилцуулах үүрэгтэй байна.
- Парламентаас хяналт, шалгалт явуулж байгаа тодорхой асуудлыг Засгийн газрын төлөөлөл, олон нийт, экспертүүдийг оролцуулан хэлэлцэж **нээлттэй сонсгол** зохион байгуулах нь баримт нотолгоо цуглуулах, мөрдөн шалгах чухал арга хэлбэр юм.
- Парламентаас **хууль тогтоомж, бодлогын хэрэгжилтэд хяналт шинжилгээ хийх** зорилго нь хууль тогтоомжийн хэрэгжилтийн үр дагавар, үр дүнг үнэлэх, цаашид авах арга хэмжээ, шаардагдах нэмэлт эх үүсвэр зэргийг шийдэхэд чиглэгдэнэ.
- Парламентад **Хянан шалгах тусгай хороог** байгуулах замаар зарим асуудлаар мөрдөн шалгах ажиллагаа явуулж болох ба олон улсын парламентуудад нийтийн эрх ашгийг хөндсөн асуудлыг авч хэлэлцэхийн тулд ийм хороо байгуулах явдал түгээмэл байна.

Мөн хяналтын дараах арга хэлбэрүүдийг олон улсад хэрэгжүүлж байна. Үүнд:

- **нэгдсэн хуралдаанд парламентын хяналтыг хэрэгжүүлэх** – Парламентын гишүүд Засгийн газрын үйл ажиллагаа, бодлогын хэрэгжилтийн үр дүнгийн талаар нээлттэй хэлэлцэж, санал шүүмж, асуулт хариулт, хэлэлцүүлэг өрнүүлэх замаар асуудалд олон нийтийн анхаарлыг татах боломжтой;
- **асуулга, асуулт тавих, түүний хариуг хэлэлцэх** - Засгийн газрын сайд нарт шахалт үзүүлж, бодлогын хэрэгжилтийн үр нөлөөг сайжруулах, Засгийн газар болон сайд нарт итгэл үзүүлэх эсэх болон бусад хариуцлагын асуудлыг ярих боломжтой;
- **“Засгийн газрын цаг”**- аар сөрөг хүчний хувьд илүү их асуулт асуух боломжтой;
- **төсвийн хяналт** - Парламентаас Засгийн газрын төсвийн орлого бүрдүүлэлт, зарцуулалтыг хянах, тэргүүлэх салбарыг тодорхойлох, төсвийн хуваарилалт нь олон нийтийн эрэлт хэрэгцээнд нийцэж байгаа эсэхийг хянах боломжтой.

Олон улсын парламентуудын хувьд хяналт тавих бүрэн эрхээ Үндсэн хууль, Дэгийн тухай хуулиар түлхүү зохицуулсан байна. Ялангуяа Европ, Африк, Америкийн парламентуудад дараах зохицуулалт хамгийн түгээмэл байна.¹³⁹

Зураг 1. Парламентын хяналтын эрх мэдлийн зохицуулалт

БНСУ-ын хувьд, парламентын хяналт, шалгалтын асуудлыг Үндсэн хууль, Үндэсний Ассамблейн тухай хууль болон Төрийн захиргааны байгууллагын хяналт, шалгалтын тухай хуулиар зохицуулж байна. **Үндсэн хууль** (61 дүгээр зүйл)-д¹⁴⁰ Үндэсний Ассамблей нь төрийн хэргийг хянан шалгах буюу төрийн тодорхой асуудлыг шалгаж, түүнтэй шууд холбоотой баримт бичгийг цуглуулах, гэрч дуудах, мэдүүлэг авах, дүгнэлт гаргуулахыг шаардаж болох бөгөөд төрийн захиргааны байгууллагын хяналт, шалгалтыг холбогдох хуульд зааснаар явуулна. Харин **Үндэсний Ассамблейн тухай хууль** (127 дугаар зүйл)-д төрийн захиргааны байгууллагын хяналт, шалгалтын тухай хуулийн дагуу явуулахаар заасан. **Төрийн захиргааны байгууллагын хяналт, шалгалтын тухай хуульд** зааснаар төрийн хяналтыг Үндэсний Ассамблейн холбогдох Байнгын хороо жил бүр явуулна.

Төрийн захиргааны байгууллагын шалгалтыг Үндэсний Ассамблейн нийт гишүүдийн 1/4-ээс доошгүй нь хүсэлт гаргавал тусгай хороо, эсхүл Байнгын хорооноос явуулна. Өөрөөр хэлбэл, хяналтыг жил бүр тогтмол зохион байгуулдаг бол шалгалтыг хүсэлт гаргасан тохиолдолд Үндэсний Ассамблейн дарга нэгдсэн хуралдаанд танилцуулж, бүлэг тус бүрийн төлөөлөлтэй зөвшилцсөний үндсэн дээр хяналт, шалгалтын хороо байгуулах, эсхүл холбогдох Байнгын хорооны аль нэг хийхээр шийдвэрлэдэг байна.

Үндэсний Ассамблей нь дараах байгууллагуудад хяналт, шалгалт явуулна. Үүнд:

- 1.Төрийн байгууллагын тухай хууль болон бусад хууль тогтоомжийн дагуу байгуулагдсан төрийн байгууллагууд;
- 2.орон нутгийн засаг захиргаанаас тусгай хот, нийслэл, аймаг (хяналтын хамрах хүрээ нь улсын төсвөөс санхүүжүүлж буй ажил, татаас болон төслүүдээр хязгаарлагдана);
- 3.Төрийн байгууллагын удирдлагын тухай хуулийн 4 дүгээр зүйлд заасан төрийн байгууллага, Солонгосын (төв) банк, хөдөө аж ахуйн хоршоологчдын үндэсний холбоо, загас агнуурын хоршоологчдын үндэсний холбоо;
- 4.дээр дурдсанаас бусад нутгийн захиргааны байгууллага, орон нутгийн өөрөө удирдах байгууллага, Хяналт, шалгалтын тухай хуулийн дагуу хяналт, шалгалтын зөвлөлийн хяналт, шалгалтад хамрагдах байгууллага.

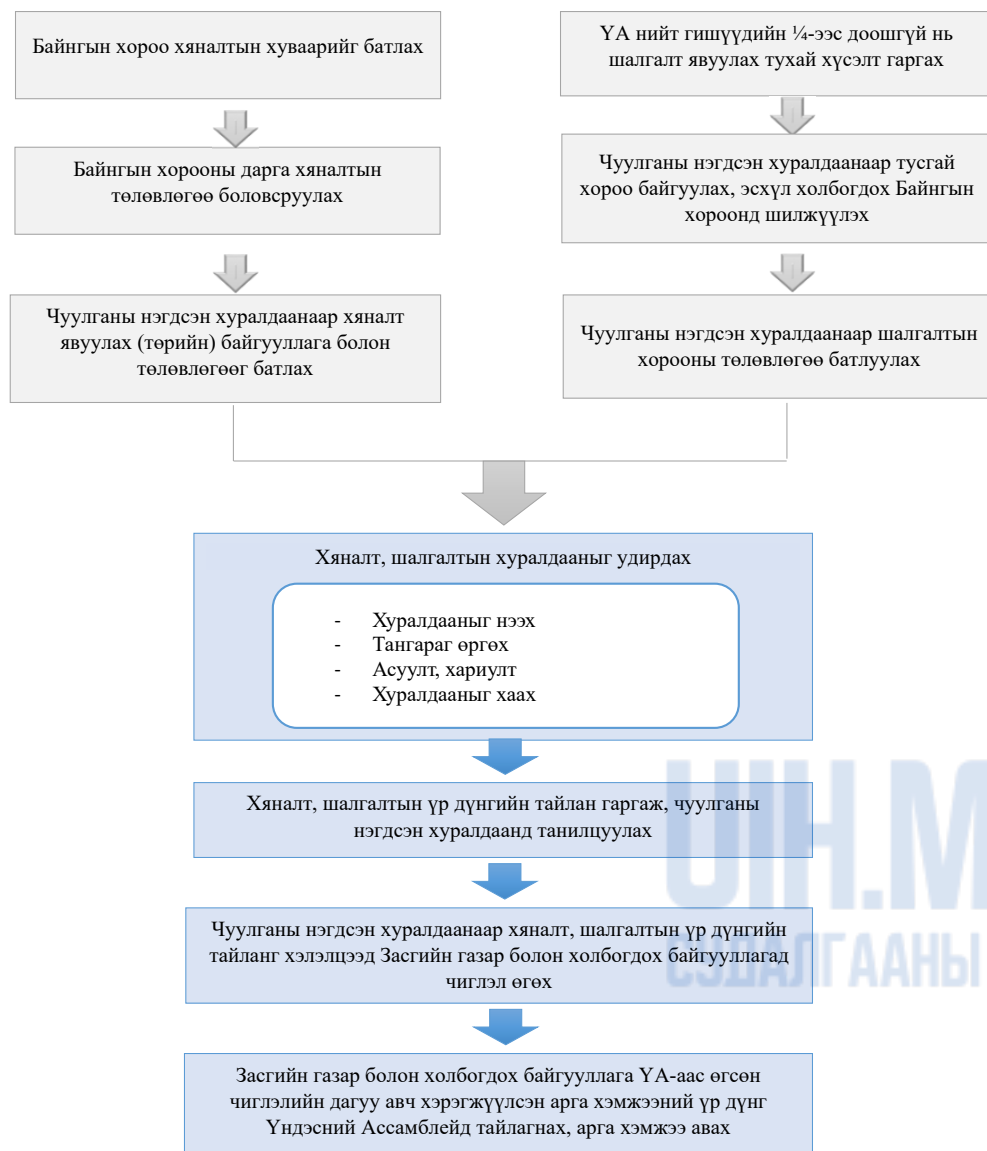
¹³⁹ Парламентын хяналт шалгалтын тогтолцоо ба эрх зүйн зохицуулалт: Бусад орнуудын туршлага, зөвлөмж, СТ-21/208, УИХТГ-ын ПССХ, 2021 он

¹⁴⁰ https://elaw.klri.re.kr/eng_service/lawView.do?hseq=1&lang=KOR

Хувь хүний нууцад халдах, мөрдөн байцаалтын шатанд байгаа болон мөрдөн байцаалтын ажиллагаа явуулахад хөндлөнгөөс оролцох зорилгоор аливаа хяналт, шалгалт явуулахыг хориглоно.

Үндэсний Ассамблейгаас хийх хяналт, шалгалтыг батлагдсан төлөвлөгөөний дагуу явуулах бөгөөд хяналтын төлөвлөгөө (ажлын хэсгийн зохион байгуулалт, хуваарь, удирдамж, бусад), шалгалтын төлөвлөгөө (шалгалтын зорилго, хамрах хүрээ, шалгалтын хугацаа, шаардагдах төсөв) нь зорилго, хамрах хүрээ, хугацаа зэргээрээ ялгаатай байдаг.

Зураг 2. Үндэсний Ассамблейн хяналт, шалгалт явуулах процесс

Хяналт, шалгалтын хороо нь хяналт, шалгалтын үйл ажиллагааг явуулж дууссаны дараа үр дүнгийн тайланг Үндэсний Ассамблейн даргад хүргүүлэх бөгөөд тайланг хүлээн авсны дараа Үндэсний Ассамблейн дарга нэгдсэн хуралдаанд танилцуулж, үр дүнг нэгдсэн хуралдаанаар хэлэлцэн шийдвэрлэдэг.

Үндэсний Ассамблей нь хяналт, шалгалтын үр дүнд хууль бус, шударга бус асуудал илрүүлсэн бол уг зөрчлийн байдлыг харгалзан Засгийн газар, эсхүл холбогдох байгууллагад нөхөн олговор олгох, сахилгын шийтгэл ногдуулах, тогтолцоог сайжруулах, төсвийн тодотгол хийх зэрэг арга хэмжээ авахыг Засгийн газар болон холбогдох байгууллагаас шаардаж болох бөгөөд холбогдох байгууллага шилжүүлсэн асуудлыг цаг алдалгүй шийдвэрлэж, үр дүнг Үндэсний Ассамблейд тайлагнана.

2.НИЙТИЙН СОНСГОЛ

Төрийн үйл хэрэгт иргэдийн оролцоог хангах ардчиллын хэд хэдэн хэлбэрүүд байдаг бөгөөд түүнийг дангаар нь бус төрийн тогтолцоо, үйл ажиллагааны үе шатаас хамаарч аль тохирохыг нь хэрэглэдэг байна. Дэлхийн улс орнуудын парламентаас иргэдийн оролцоог нэмэгдүүлэхэд анхаарлаа хандуулж байгаа бөгөөд хамгийн түгээмэл нь хууль тогтоох байгууллагын хорооноос олон нийтийг сонсох ажиллагаа зохион байгуулах юм. Мөн ард түмэн ардчилалдаа хяналт тавих чухал хэлбэр төдийгүй олон нийтийн оролцоог хангах аргын нэг нь нийтийн сонсгол юм. Олон улсад парламентын хороодоос нийтийн сонсгол зохион байгуулах хандлага түгээмэл бөгөөд хууль тогтоох, хяналтын, мөрдөн шалгах, нотлох болон томилгооны сонсголыг зохион байгуулж байна.

БНСУ-ын хувьд, Үндэсний Ассамблейн тухай хуулийн 64 дүгээр зүйлд зааснаар Байнгын хорооны нийт гишүүний 1/3-ийн хүсэлтээр, эсхүл Байнгын хорооны тогтоолоор чухал шаардлагатай хуулийн төслийг хэлэлцэхэд болон бусад тусгай мэдлэг шаардсан асуудлаар нийтийн сонсгол явуулахаар заасан. Мөн төрийн захиргааны байгууллагын хяналт, шалгалт, албан тушаалтныг томилох асуудлаар сонсгол зохион байгуулахаар заасан байна.

Хуулийн төслийн сонсгол (58-4 дүгээр зүйл)-оор хууль хүчин төгөлдөр болох, хуульд бүхэлд нь болон нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төсөлтэй холбогдуулан зохион байгуулна.

Хяналт, шалгалтын сонсгол (65 дугаар зүйл)-оор төрийн захиргааны байгууллагын хяналт, шалгалттай холбоотойгоор нотлох баримтыг батлах зорилгоор гэрчийн мэдүүлэг, шинжээчийн дүгнэлтийг сонсдог.

Томилгооны сонсгол (65-2 дугаар зүйл)-ыг нийтийн албанд нэр дэвшигчийг томилох зорилгоор Нийтийн албанд нэр дэвшигчийг томилох сонсголын тухай хуулийг баримтлан зохион байгуулна.

Сонсголыг холбогдох Байнгын хороо болон Сонсголын тусгай хороо зохион байгуулахаар заасан байна. Үндэсний Ассамблейн 46-3 дугаар зүйлд зааснаар Сонсголын тусгай хороо нь нийтийн албанд нэр дэвшигчийг томилох сонсголыг зохион байгуулахаар заасан бөгөөд дараах албан тушаалтнуудыг нэрлэн заасан. Үүнд: Үндсэн хуулийн цэцийн гишүүн, Сонгуулийн ерөнхий хорооны гишүүн, Төрийн албаны зөвлөлийн гишүүн, Өргөн нэвтрүүлэг, харилцаа холбооны дарга, Үндэсний тагнуулын газрын дарга, Шударга өрсөлдөөний хорооны дарга, Санхүү, эдийн засгийн хорооны дарга, Хүний эрхийн үндэсний комиссын дарга, Авлигатай тэмцэх газрын дарга, Үндэсний татварын албаны дарга, Ерөнхий прокурор, Солонгосын Үндэсний цагдаагийн газрын ерөнхий комиссар, Зэвсэгт хүчний

штабын ерөнхий командлагч, Солонгосын (төв) банкны Ерөнхийлөгч, Мэргэжлийн хяналтын газрын дарга зэрэг төрийн өндөр албан тушаалтнууд хамаарч байна.

Сонсголын тусгай хорооны гишүүдийг бүлгийн дарга тус бүрийн хүсэлтийн дагуу Үндэсний Ассамблейн дарга томилох бөгөөд 13 гишүүний бүрэлдэхүүнтэй, үйл ажиллагаагаа Үндэсний Ассамблейн нэгдсэн хуралдаанд тайлагнана. Хороо нь нийтийн албанд нэр дэвшигчийг томилох саналыг хүлээн авсан өдрөөс хойш 15 хоногийн дотор сонсголыг дуусгах бөгөөд сонсох хугацаа гурван хоногоос хэтрэхгүй бөгөөд сонсгол дууссан өдрөөс хойш 3 хоногийн дотор сонсголын тайланг Үндэсний Ассамблейн даргад хүргүүлнэ. Үндэсний Ассамблейн дарга нийтийн албанд нэр дэвшигчийн томилох сонсголын тайланг Ерөнхийлөгч, сонгогдсон Ерөнхийлөгч болон Улсын дээд шүүхийн Ерөнхий шүүгчид хүргүүлдэг.

Сонсголын тусгай хороо нь нийтийн албанд нэр дэвшигчийг томилох саналыг нэгдсэн хуралдаанаар шийдвэрлэх, эсхүл тус сонсголын явцыг нэгдсэн хуралдаанд танилцуулах хүртэл бүрэн эрхээ хэрэгжүүлдэг.

АНУ-ын хувьд, төлөөлөгчдийн танхим болон сенатын танхим нь нийтийн сонсгол зохион байгуулах нь түгээмэл байдаг. Нийтийн сонсголыг зохион байгуулж буй зорилгоос хамаарч хууль тогтоомжийн, хяналтын, мөрдөн шалгах, батлах сонсгол гэсэн төрөлтэй. Эдгээрээс батлах сонсголын хувьд¹⁴¹ Сенатын Байнгын хороод өөрийн эрх мэдлийн хүрээнд гүйцэтгэх засаглал болон шүүхийн албан тушаалд нэр дэвшүүлэх асуудлаар зохион байгуулдаг. Энэхүү сонсгол нь нэр дэвшигчээс гадна тухайн байгууллагын үйл ажиллагаанд хяналт тавих боломжийг олгодог байна. Түүнчлэн сонсголыг парламентын сонсгол, албан бус сонсгол гэсэн хоёр төрөлд хуваадаг байна.

Албан бус сонсголыг олон нийтээс гэрчийн мэдүүлэг авах зорилгоор нэгдсэн улс, муж улс буюу орон нутгийн парламентын нэг гишүүн хийдэг бөгөөд конгрессын аль нэг хороонд хамаардаггүй учир “албан бус” гэж үздэг байна. Тиймээс захирамж гарахгүй, түүнийг албадахгүй. Ерөнхийдөө сайн дурын үндсэн дээр түүнд оролцох эсэхийг шийддэг байна. Албан бус сонсголыг ихэнхдээ цөөнхийн бүлгийн гишүүн хийдэг байна.¹⁴²

АНУ-д конгрессын нийтийн сонсголын тусгайлсан хуульгүй, харин Сенатын дүрэм (Rules of Senate)-ээр зохицуулдаг байна.¹⁴³

Конгрессын сонсгол: АНУ-ын конгрессын сонсгол гэдэг нь хууль тогтоох үйл ажиллагааны эхэн шатанд мэдээлэл цуглуулах, түүнд дүн шинжилгээ хийх зорилгоор хийдэг АНУ-ын Конгрессын хороодын албан ёсны, зарчмын арга хэрэгсэл юм. Сонсголыг зөвшөөрөх¹⁴⁴ (АНУ-ын Сенатын цор ганц, онцгой арга хэмжээ), хууль тогтоох, хянан шалгах, мөрдөн шалгах, батлах сонсголыг зохион байгуулдаг бөгөөд тухайн сэдвээр мэдээлэл цуглуулах зорилготой байдаг. Нийтийн сонсгол нь ирц, нээлтийн үг, гэрчүүдийг танилцуулах, гэрчийн аман мэдүүлэг, гэрчид асуулт тавих, хаалтын үг, сонсголын дараах гэсэн техникийн шинж чанартай удирдамжийг баримталдаг. George B. Galloway “Конгрессын сонсгол нь АНУ-ын бүхий л асуудлын талаарх мэдээллийн алтны уурхай юм.” гэж томьёолсон байдаг байна. АНУ-ын Засгийн газрын хэвлэн нийтлэлийн газар “Конгрессоос эрхлэн гаргадаг хамгийн чухал бүтээгдэхүүн бол сонсголын тайлан мэдээлэл” гэж үздэг бөгөөд Конгрессын номын сан ч мөн адил дүгнэсэн байдаг байна.

¹⁴¹ https://www.everycrsreport.com/reports/RL30548.html#_Toc256754267

¹⁴² Сонсгол-Hearing_(law)-англиар [https://en.wikipedia.org/wiki/Hearing_\(law\)](https://en.wikipedia.org/wiki/Hearing_(law))

¹⁴³ Ц.Болормаа, Г.Алтан-Оч “Парламентын нээлттэй сонсголд оролцогчдын үүрэг, хариуцлага” 2013 Судалгааны эмхэтгэл XIV боть, 539 дэх тал

¹⁴⁴ Confirmation hearings

Сенатын дүрэмд заасны дагуу хороодын сонсгол нь олон нийтэд нээлттэй явагдах бөгөөд дараах тохиолдолд (Сенатын дүрмийн XXVI, 5-р зүйлийн (b)) хаалттай явуулна. Үүнд:

- Үндэсний аюулгүй байдалтай холбоотой мэдээлэл багтсан;
- Хорооны боловсон хүчин, удирдлага буюу үйл ажиллагааны асуудал;
- Хүний хувийн нууцад халдах, хувь хүний нэр төр буюу мэргэшлийн байдалд хохирол учруулах, хувь хүнд эрүүгийн буюу албан тушаалын гэмт хэргээр хариуцлага тооцох;
- Хувь хүний онцлог шинж байдлыг илчлэх буюу хууль сахиулах үйл ажиллагаанд хохирол учруулах эрсдэлтэй;
- Санхүү буюу худалдааны нууцыг задруулах эрсдэлтэй;
- Бусад хууль, дүрмээр нууцлахаар заасан мэдээлэл.

Сенатын дүрэмд сонсголыг хаалттай горимд шилжүүлэх тусгай зохицуулалт орсон байдаг байна. Дээр дурдсан аль нэг шалтгаанаар сенатор горимын санал гаргавал хорооны хуралдааныг хаалттай горимд шилжүүлж болдог байна. Ингэхдээ хорооны нээлттэй хуралдааны үеэр санал хураалт явуулж, олонх дэмжвэл сонсголыг хаалттай горимд шилжүүлдэг байна. Харин тухайн асуудлаар хорооны сонсголын хаалттай хуралдааныг календарийн 14 өдрөөс хэтрүүлж болдоггүй байна.¹⁴⁵

Сенатын дүрмээр доорх 3 зүйлд сонсголын талаар тусгасан байна.¹⁴⁶ Үүнд:

- XVII-Хороодын референц (эрх мэдлийн хүрээ); Чөлөөлөх санал гаргах; Хороодын тайлагнал; Боломжит сонсгол;
- XXVI-Хорооны үйл ажиллагаа;
- XXXVII-Ашиг сонирхлын зөрчил.

Сенатын дүрмийн XXVI зүйлийн 1 дэх хэсэгт зааснаар хороо нь Сенат хуралдаантай байх, завсарлага авсан байх буюу хойшлогдсон байхаас үл хамааран сонсгол явуулах эрхтэй. Хороо нь сонсголыг Вашингтонд эсхүл аль нэг муж улсын нутаг дэвсгэр дээр¹⁴⁷ буюу гадаад улсад зохион байгуулж болно. Хороо нь Сенатын дүрэмд нийцүүлэн сонсголын журам боловсруулж, журмыг хэвлэн нийтлэх бөгөөд энэхүү журам нь дэд хороонд мөн адил хүчин төгөлдөр мөрдөгдөнө. Дүрэмд зааснаар сонсголыг 4 үе шаттай явуулна.

Оршил буюу 1 дэх үе шатанд хорооны үйл ажиллагаан дахь сонсголын үүрэг роль, сонсголын төрөл, хэлбэр, зохион байгуулалтын асуудал багтана.

“Сонсголд бэлтгэх” буюу 2 дахь үе шат нь төлөвлөлт хэсэг. Үүнд:

- Сонсгол явуулах эсэхийг шийдвэрлэх;
- Сонсголтой холбоотой хороонд дэмжлэг үзүүлэх эх үүсвэр;
- Гэрээ байгуулж, нэмэлт хүн хүч дайчлах болон холбогдох асуудлууд;
- Хамтарсан сонсгол хийх;
- Хорооны уулзалт (хуралдаан) дээр хориглох зүйлс;
- Сонсголын цагийн хуваарь, олон нийтэд мэдээлэх;
- Гэрчүүдийг сонгох болон мэдүүлэг өгөх дараалал, хэлбэрийг тогтоох;
- Гэрчүүдээс мэдүүлгийг урьдчилан бичгээр авах;
- Шийдвэрийн төсөл, зарчмын зөрүүтэй санал гаргах журам;
- Хорооны гишүүдэд зориулсан товч танилцуулга бэлтгэх;

¹⁴⁵ АНУ-ын конгрессын сонсгол-United States congressional hearing-*англиар* https://en.wikipedia.org/wiki/United_States_congressional_hearing

¹⁴⁶ Сенатын дүрэм-Rules of the Senate-*англиар* <https://www.rules.senate.gov/rules-of-the-senate>

¹⁴⁷ Field hearing-*англиар*

- Сонсголыг өргөн нэвтрүүлгээр цацах, медиаг татан оролцуулах, удирдах журам;
- Захиргааны арга хэмжээнүүд.

“Сонсгол явуулах” буюу 3 дахь үе шатанд сонсголыг хэрхэн явуулах тухай. Үүнд:

- Ирцийн шаардлага;
- Хаалттай сонсгол явуулах;
- Гэрчийн эрх;
- Гишүүдийн нээлтийн мэдэгдэл;
- Гэрчийг танилцуулах, тангараг өргүүлэх;
- Гэрчээс аман мэдүүлэг авах;
- Аман мэдүүлгийн дараах асуулт, хариултын үе.

“Сонсголын дараах үйл ажиллагаа” буюу 4 дэх үе шатанд хорооноос сонсголын дараа хийдэг ажилбаруудыг багтаана. Жишээ нь, хорооны ажилтан мэдүүлгүүдийг нэгтгэн дүгнэхэд бэлтгэх, гэрчээс авах нэмэлт асуулт бэлтгэх, сонсголын протоколыг хавсралт материалын хамтаар хэвлэх г.м.¹⁴⁸

UIH.MN
СУДАЛГААНЫ САН

¹⁴⁸ АНУ-ын Сенат дахь сонсгол: Бэлтгэх, явуулах гарын авлага-Hearings in the U.S. Senate: A Guide for Preparation and Procedure-*англиар*
https://www.everycrsreport.com/files/20100318_RL30548_28ce8e891f296875600ec1f5440b4382dd57b2e1.pdf

ХАВСРАЛТ 1.*Албан бус орчуулга***БНСУ-ЫН ТӨРИЙН ЗАХИРГААНЫ БАЙГУУЛЛАГЫН ХЯНАЛТ,
ШАЛГАЛТЫН ТУХАЙ ХУУЛЬ****1 дүгээр зүйл.Хуулийн зорилт**

Энэ хуулийн зорилт нь төрийн захиргааны байгууллагын хяналт, шалгалттай холбоотой журам, бусад шаардлагатай асуудлыг тогтооход оршино.

2 дугаар зүйл.Төрийн захиргааны байгууллагын хяналт

1.Үндэсний Ассамблей нь ээлжит хуралдаан зарлан хуралдуулахаас өмнө төрийн захиргааны байгууллагын хяналт (цаашид "хяналт" гэх)-ыг 30-аас дээшгүй хоногийн хугацаатай холбогдох Байнгын хороодоор жил бүр явуулна. Тухайн хяналтыг Үндэсний Ассамблейн шийдвэрээр ээлжит хуралдааны хугацаанд хийж болно.

2.Энэ зүйлийн 1 дэх хэсэгт заасан хяналтыг Үндэсний Ассамблейн удирдах хороотой зөвшилцсөний үндсэн дээр холбогдох Байнгын хорооны даргын боловсруулсан төлөвлөгөөний дагуу явуулна. Хяналтад хамрагдах байгууллагууд давхцах, эсхүл Байнгын хороодын хяналтын хуваарь давхцах зэрэг онцгой нөхцөл байдал үүсэх тохиолдолд Үндэсний Ассамблейн удирдах хороо нь зохицуулалт хийж болно.

3.Энэ зүйлийн 2 дахь хэсэгт заасан хяналтын төлөвлөгөө нь хяналтын ажлын хэсгийн зохион байгуулалт, хуваарь, удирдамж зэрэг хяналтад шаардлагатай асуудлыг багтаасан байна.

4.Энэ зүйлийн 2 дахь хэсэгт заасан хяналтын төлөвлөгөөг жил бүрийн анхдугаар ээлжит бус хуралдаанаар боловсруулж, энэ хуулийн 7 дугаар зүйлд заасан хяналтад хамрагдах байгууллагад мэдэгдэнэ. Үндэсний Ассамблейн бүх нийтийн сонгуулийн жил дээр дурдсан төлөвлөгөөг боловсруулж, шинээр байгуулагдсан Үндэсний Ассамблейн ээлжит, эсхүл ээлжит бус хуралдаанд танилцуулж болно.

5.Энэ зүйлийн 4 дэх хэсэгт заасан хяналтын төлөвлөгөөнд хяналтад хамрагдах байгууллага болон хуваарьт өөрчлөлт орсон бол энэ тухай хяналт эхлэхээс 7 хоногийн өмнө холбогдох байгууллагад мэдэгдэнэ.

3 дугаар зүйл.Төрийн захиргааны байгууллагын шалгалт

1.Үндэсний Ассамблейн нийт гишүүдийн ¼-ээс доошгүй нь хүсэлт гаргавал тусгай хороо, эсхүл Байнгын хорооноос төрийн тодорхой асуудлаар төрийн захиргааны байгууллагын шалгалт (цаашид "шалгалт" гэх) явуулж болно.

2.Энэ зүйлийн 1 дэх хэсэгт заасан шалгалт явуулах хүсэлтэд шалгалтын зорилго, хамрах хүрээ болон шалгалт хийх хороог зааж, хүсэлтийг бичгээр гаргах бөгөөд хүсэлт гаргаж буй гишүүд гарын үсэг (цаашид "шалгалт хийх хүсэлт" гэх) зурна.

3.Шалгалт хийх хүсэлтийг өргөн мэдүүлсэн тохиолдолд Үндэсний Ассамблейн дарга цаг алдалгүй нэгдсэн хуралдаанд танилцуулж, бүлэг тус бүрийн төлөөлөлтэй зөвшилцсөний үндсэн дээр шалгалтын тусгай хороо байгуулах, эсхүл холбогдох байнгын хороо (цаашид "шалгалтын хороо" гэх)-д шилжүүлж, шалгалт хийх хороог тогтооно. Энэ тохиолдолд Үндэсний Ассамблей ээлжит хуралдаан хаасан, эсхүл завсарласан бол

шалгалт хийх хүсэлтийг Үндэсний Ассамблейг хуралдуулах, шалгалтын хорооны үйл ажиллагааг үргэлжлүүлэх хүсэлт гаргасан гэж үзнэ.

4.Шалгалтын хороо нь шалгалтын зорилго, хамрах хүрээ, шалгалтын хугацаа болон шаардагдах төсвийг тусгасан шалгалтын төлөвлөгөөг нэгдсэн хуралдаанаар баталж, шалгалт явуулна.

5.Энэ зүйлийн 4 дэх хэсэгт заасан шалгалтын төлөвлөгөөг нэгдсэн хуралдаанаар хэлэлцэж батлах, эсхүл буцаах тогтоол батална.

6.Нэгдсэн хуралдаанаас шалгалтын төлөвлөгөөг буцаасан тохиолдолд шалгалтын хороо нь өөрчлөлтийг оруулж дахин нэгдсэн хуралдаанд оруулна.

4 дүгээр зүйл.Шалгалтын хороо

1.Энэ хуулийн 3 дугаар зүйлийн 3 дахь хэсэгт заасан тусгай хороог бүлгийн гишүүдийн тоотой хувь тэнцүүлэн байгуулна. Гишүүд шалгалтад оролцохоос татгалзаж болно.

2.Энэ зүйлийн 1 дэх хэсэгт заасны дагуу тусгай хороо нь хорооны дарга, бүлэг тус бүрээс нэг нарийн бичгийн даргыг сонгож, нэгдсэн хуралдаанд танилцуулна.

3.Шалгалтын хорооны дарга осолд орсон, ажил үүргээ гүйцэтгэхээс татгалзсан, эсхүл хүндэтгэн үзэх шалтгаанаар шалгалтын хорооны үйл ажиллагаанд оролцох боломжгүй болсон тохиолдолд хяналтын хорооны даргын харьяалагддаггүй бүлгийн нарийн бичгийн дарга нараас хамгийн олон гишүүнтэй бүлгийн харьяалагддаг нарийн бичгийн дарга шалгалтын хорооны даргын үүргийг гүйцэтгэнэ.

4.Шалгалтын хороо нь Үндэсний Ассамблейн хуралдаан хаасан үед үйл ажиллагаагаа явуулж, шалгалттай холбоотой тайлан, баримт бичиг, холбогдох байгууллагын эзэмшиж буй зураг, видео материал (цаашид “баримт бичиг” гэх)-ыг ирүүлэхийг хүсэх, эсхүл шалгалтын ажиллагаанд гэрч, шинжээч, гэрчийн мэдүүлэг сонсох хүсэлт гаргах бол Үндэсний Ассамблейн даргын зөвшөөрөл шаардахгүй.

5 дугаар зүйл.Дэд хороо

1.Хяналт, шалгалт явуулах хороо (цаашид “хороо” гэх) нь шаардлагатай тохиолдолд хорооны тогтоолоор хоёр болон түүнээс дээш гишүүний бүрэлдэхүүнтэй дэд хороо, эсхүл ажлын хэсэг байгуулж, хяналт, шалгалт явуулж болно. Үндэсний Ассамблейн тухай хуулийн 57 дугаар зүйлийн 1 дэх хэсэгт заасны дагуу Байнгын хорооны харьяалах дэд хороо хяналт, шалгалтыг явуулж болно.

2.Энэ зүйлийн 1 дэх хэсэгт заасан дэд хороо, эсхүл ажлын хэсэг нь нэг бүлгийн гишүүдээс бүрдэж болохгүй.

3.Энэ зүйлийн 1 дэх хэсэгт заасан дэд хороо, эсхүл ажлын хэсэг нь Үндэсний Ассамблейн тухай хуулийн хороотой холбоотой аливаа заалттай харшлахгүй бол энэ хуулийн заалтыг баримтална.

6 дугаар зүйл.Ажлын албаны туслах

1.Ажлын албаны туслах нь хяналт, шалгалт явуулахад дэмжлэг үзүүлж болно.

2.Ажлын албаны туслах нь Үндэсний Ассамблейн Тамгын газрын төрийн албан хаагчид, тухайлбал, тусгай зөвлөхүүд, Үндэсний Ассамблейн судалгааны алба болон төсвийн албаны төрийн албан хаагчид, бүлгийн бодлогын судлаачид байна. Онцгой

шаардлагатай тохиолдолд хяналт, шалгалтад хамрагдаж байгаа байгууллагад хамааралгүй шинжээчийг томилж болно.

7 дугаар зүйл.Хяналтын объект

Дараах байгууллагуудад хяналт, шалгалт явуулна:

1.Төрийн байгууллагын тухай хууль болон бусад хууль тогтоомжийн дагуу байгуулагдсан төрийн байгууллагууд;

2.Орон нутгийн засаг захиргаанаас тусгай хот, нийслэл, аймаг. (Хяналтын хамрах хүрээ нь улсын төсвөөс санхүүжүүлж буй ажил, татаас болон төслүүдээр хязгаарлагдана);

3.Төрийн байгууллагын удирдлагын тухай хуулийн 4 дүгээр зүйлд заасан төрийн байгууллага, Солонгосын төв банк, хөдөө аж ахуйн хоршоологчдын үндэсний холбоо, загас агнуурын хоршоологчдын үндэсний холбоо;

4.Энэ зүйлийн 1-3 дахь хэсэгт зааснаас бусад нутгийн захиргааны байгууллага, орон нутгийн өөрөө удирдах байгууллага, Хяналт, шалгалтын тухай хуулийн дагуу хяналт, шалгалтын зөвлөлийн хяналт, шалгалтад хамрагдах байгууллага. Энэ нь нэгдсэн хуралдаанаар тусгайлан шаардлагатай гэж шийдвэрлэсэн тохиолдолд хязгаарлагдана.

7-2 дугаар зүйл.Орон нутгийн өөрөө удирдах байгууллагын хяналт

Орон нутгийн өөрөө удирдах байгууллагын хяналтыг хоёр болон түүнээс дээш хорооны хамтран байгуулсан ажын хэсэг хийж болно.

8 дугаар зүйл.Хяналт, шалгалтыг хязгаарлах

Хувь хүний нууцад халдах, мөрдөн байцаалтын шатанд байгаа болон мөрдөн байцаалтын ажиллагаа явуулахад хөндлөнгөөс оролцох зорилгоор аливаа хяналт, шалгалт явуулахыг хориглоно.

9 дүгээр зүйл.Шалгалтын хорооны үйл ажиллагааны хугацаа

1.Шалгалтын хорооны ажиллах хугацааг нэгдсэн хуралдааны тогтоолоор сунгаж болно.

2.Шалгалтын хорооны явцын тайланг хүлээн авсны дараа шалгалтыг урт хугацаагаар үргэлжлүүлэх шаардлагагүй гэж үзвэл нэгдсэн хуралдаанаас шалгалтын хорооны ажиллах хугацааг тогтоолоор багасгаж болно.

3.Шалгалтын хорооны ажиллах хугацааг шалгалтын төлөвлөгөөнд тусгаагүй бол шалгалтын үр дүнгийн талаар нэгдсэн хуралдаанаар шийдвэрлэх хүртэл ажиллана.

9-2 дугаар зүйл.Урьдчилсан шалгалт

Хороо нь төрийн асуудлаар шалгалт явуулахын өмнө Үндэсний Ассамблейн Тамгын газрын шинжээч, ажилтан, эсхүл шалгалтад хамрагдаж буй байгууллагад хамааралгүй тусгай зөвлөхөөр урьдчилсан шалгалт явуулж болно.

10 дугаар зүйл.Хяналт, шалгалтын арга

1.Хороо, энэ хуулийн 5 дугаар зүйлийн 1 дэх хэсэгт заасан дэд хороо болон ажлын хэсгийн шийдвэрээр хяналт, шалгалттай холбоотой тайлан, баримт бичгийг гаргаж өгөхийг холбогдох этгээд, бусад байгууллагаас шаардах, гэрч, шинжээч оролцуулах, гэрчийн мэдүүлэг авах хүсэлт гаргаж болно. Хороо хяналт, шалгалттай холбоотой баримт бичиг ирүүлэх хүсэлт гаргах бол нийт гишүүдийн 1/3-ээс доошгүй саналаар хүсэлт гаргана.

2.Энэ зүйлийн 1 дэх хэсэгт заасан баримт бичгийг ирүүлэх хүсэлтийг бичгээр, цахимаар, компьютерийн соронзон хальс, соронзон диск болон түүнтэй адилтгах бусад зөөвөрлөгч хэрэгсэл, эсхүл компьютерийн сүлжээгээр гаргаж болно.

3.Хороо нь энэ зүйлийн 1 дэх хэсэгт заасны дагуу нотлох баримтыг батлах, эсхүл шалгах зорилгоор сонсгол зохион байгуулж болно.

4.Үндэсний Ассамблейд мэдүүлэг өгөх, үнэлгээний тухай хуульд тусгайлан зааснаас бусад тохиолдолд энэ зүйлийн 1 дэх хэсэгт заасан хүсэлт хүлээн авсан аливаа хүн, байгууллага нь биелүүлж, шалгалтын үйл ажиллагаанд хороотой хамтран ажиллана.

5.Хяналт, шалгалтын зорилгоор гэрч, шинжээч, гэрчийн мэдүүлэг, үнэлгээтэй холбоотой харилцаанд Үндэсний Ассамблейд мэдүүлэг өгөх, үнэлгээний тухай хуульд заасан журмыг баримтална.

11 дүгээр зүйл.Хяналт, шалгалтын газар

Хяналт, шалгалтыг Үндэсний Ассамблейд, эсхүл хяналт, шалгалтын газар болон хорооноос тогтоосон бусад газарт хийж болно.

12 дугаар зүйл.Олон нийтэд нээлттэй байх зарчим

Хяналт, шалгалтын ажиллагаа нь олон нийтэд нээлттэй байна. Хорооны тогтоолоор өөрөөр тогтоож болно.

12-2 дугаар зүйл.Төрийн захиргааны байгууллагын хяналтын мэдээллийн тогтолцоо

1.Үндэсний Ассамблей хяналтын үйл явц, үр дүн болон дэд зүйлд багтсан мэдээллийг олон нийтэд мэдээлнэ.

1.Энэ хуулийн 2 дугаар зүйлд заасан хяналтын төлөвлөгөө;

2.Энэ хуулийн 15 дугаар зүйлд заасан хяналтын тайлан;

3.Энэ хуулийн 16 дугаар зүйлийн 3 дахь хэсэгт заасан Засгийн газар болон холбогдох байгууллагын үр дүнгийн тайлан;

4.Үндэсний Ассамблейн дүрэмд заасан бусад асуудал.

2.Үндэсний Ассамблей энэ зүйлийн 1 дэх хэсэгт заасны дагуу хяналтын мэдээллийг нийтэд мэдээлэх, удирдах зорилгоор төрийн захиргааны байгууллагын хяналт мэдээллийн тогтолцоог байгуулж, ажиллуулж болно.

3.Төрийн захиргааны байгууллагын хяналт мэдээллийн тогтолцоог байгуулах, ажиллуулахад шаардлагатай асуудлыг Үндэсний Ассамблейн журмаар тогтооно.

13 дугаар зүйл.Хасах ба татгалзах

1.Үндэсний Ассамблейн гишүүн өөрт шууд хамааралтай, эсхүл ашиг сонирхлын зөрчилтэй гэж үзвэл хяналт, шалгалтад оролцохоос татгалзаж болно.

2.Энэ зүйлийн 1 дэх хэсэгт заасан үндэслэл байгаа бол Үндэсний Ассамблейн холбогдох гишүүнийг нэгдсэн хуралдаан болон хорооны гишүүдийн шийдвэрээр түдгэлзүүлж, өөр гишүүнийг томилно.

3.Энэ зүйлийн 2 дахь хэсэгт заасан асуудлыг Үндэсний Ассамблейн холбогдох гишүүн эсэргүүцсэн бол нэгдсэн хуралдаанаар шийдвэрлэнэ.

4.Энэ зүйлийн 1 дэх хэсэгт заасан үндэслэл байгаа бол Үндэсний Ассамблейн гишүүн эсхүл Үндэсний Ассамблейн тухай хуулийн 32-4 дүгээр зүйлийн 1 дэх хэсэгт заасны дагуу хорооны даргад татгалзах хүсэлт гаргана. Энэ тохиолдолд зөвхөн хорооны шийдвэрээр хасаж болно.

14 дүгээр зүйл.Хууль ёсны үүрэг

1.Хяналт, шалгалт хийхдээ тухайн байгууллагын чиг үүрэг, үйл ажиллагааг алдагдуулах, нууцыг задруулахыг хориглоно.

2.Хорооны гишүүн, түүний ажлын алба нь хяналт, шалгалт хийх явцад олж мэдсэн нууцыг үндэслэлгүйгээр задруулахыг хориглоно.

15 дугаар зүйл.Хяналт, шалгалтын үр дүнгийн тайлан

1.Хороо нь хяналт, шалгалтын үйл ажиллагаа дууссаны дараа хяналт, шалгалтын үр дүнгийн тайланг гаргаж, Үндэсний Ассамблейн даргад цаг алдалгүй хүргүүлнэ.

2.Энэ зүйлийн 1 дэх хэсэгт заасан тайланд гэрч сонгосон байдал, гэрчийн мэдүүлгийг шалгасны үр дүн зэрэг хяналт, шалгалтын явц, үр дүнгийн талаарх мэдээлэл, санал, зөвлөмжийг тусгаж, чухал шаардлагатай нотлох баримтыг хавсаргана.

3.Энэ зүйлийн 1 дэх хэсгийн тайланг хүлээн авсан Үндэсний Ассамблейн дарга цаг алдалгүй нэгдсэн хуралдаанд танилцуулна.

4.Үндэсний Ассамблейн дарга хорооноос явцын тайлан шаардаж болно.

15-2 дугаар зүйл.Холбогдох захиргааны байгууллагаас дэмжлэг хүсэх

Шалгалтын хугацаа богино, баримт бичиг хангалтгүй зэрэг шалтгаанаар нэмэлт шалгалт явуулах шаардлагатай гэж үзвэл, нэгдсэн хуралдаан, хорооны тогтоолоор Хяналт, шалгалтын зөвлөл зэрэг холбогдох захиргааны байгууллагын даргад хүний нөөц, барилга байгууламж, техник хэрэгсэлийн дэмжлэг үзүүлэх хүсэлт гаргаж болно. Энэ тохиолдолд хүндэтгэн үзэх шалтгаангүй бол холбогдох захиргааны байгууллагын дарга хүсэлтийг биелүүлнэ.

16 дугаар зүйл.Хяналт, шалгалтын үр дүнг шийдвэрлэх

1.Үндэсний Ассамблей хяналт, шалгалтын үр дүнг нэгдсэн хуралдаанаар хэлэлцэн шийдвэрлэнэ.

2.Үндэсний Ассамблей хяналт, шалгалтын үр дүнд хууль бус, шударга бус асуудал илрүүлсэн бол уг зөрчлийг харгалзан Засгийн газар, эсхүл холбогдох байгууллагад нөхөн олговор олгох, сахилгын шийтгэл ногдуулах, тогтолцоог сайжруулах, төсвийн тодотгол хийх зэрэг арга хэмжээ авахыг Засгийн газар болон холбогдох байгууллагаас шаардана. Засгийн газар, холбогдох байгууллага шийдвэрлэх үндэслэлтэй гэж үзсэн аливаа асуудлыг Засгийн газар, холбогдох байгууллагад шилжүүлнэ.

3.Засгийн газар болон холбогдох байгууллага энэ зүйлийн 2 дахь хэсэгт заасны дагуу авч хэрэгжүүлэх арга хэмжээ, эсхүл шилжүүлсэн асуудлыг цаг алдалгүй шийдвэрлэж, үр дүнг Үндэсний Ассамблейд тайлагнана.

4.Үндэсний Ассамблей энэ зүйлийн 3 дахь хэсэгт заасан үр дүнгийн тайлангийн талаар зохих арга хэмжээ авч болно.

5.Эрх бүхий хорооны ажиллах хугацаа дууссан, эсхүл бусад шалтгааны улмаас энэ зүйлийн 3 дахь хэсэгт заасан үр дүнгийн тайланг аль хороо явуулах нь тодорхойгүй бол

Үндэсний Ассамблейн дарга бүлэг тус бүрийн төлөөлөлтэй зөвлөлдсөний үндсэн дээр уг үүргийг хэрэгжүүлэх хороог томилно.

17 дугаар зүйл.Сахилгын арга хэмжээ

Хяналт, шалгалт хийж буй Үндэсний Ассамблейн гишүүн энэ хуулийн 13 дугаар зүйлийн 1 дэх хэсэг, 4 дэх хэсэгт заасан татгалзах үндэслэл байгааг мэдсэн хэдий ч татгалзах хүсэлт гаргаагүй, мөн 14 дүгээр зүйлд заасан хууль ёсны үүргийг биелүүлээгүй бол Үндэсний Ассамблейн тухай хуульд заасан сахилгын арга хэмжээ авч болно.

18 дугаар зүйл.Үндэсний Ассамблейн дүрэм

Энэ хуулийг хэрэгжүүлэхэд шаардлагатай асуудлыг Үндэсний Ассамблейн журмаар тогтооно.

---ooOoo---

UIH.MN
СУДАЛГААНЫ САН

ХАВСРАЛТ 2.*Албан бус орчуулга***БНСУ-ЫН НИЙТИЙН АЛБАНД НЭР ДЭВШИГЧИЙГ ТОМИЛОХ
СОНСГОЛЫН ТУХАЙ ХУУЛЬ****1 дүгээр зүйл.Хуулийн зорилт**

Энэ хуулийн зорилт нь Үндэсний Ассамблейн тусгай хорооны бүрэлдэхүүн, түүний үйл ажиллагаа болон нийтийн албанд нэр дэвшигчийг томилох сонсгол зохион байгуулах журмыг тогтооход оршино.

2 дугаар зүйл.Хуулийн нэр томъёоны тодорхойлолт

Энэ хуульд хэрэглэсэн дараах нэр томъёог дор дурдсан утгаар ойлгоно:

1.“Нийтийн албанд нэр дэвшигч” гэж Үндэсний Ассамблейн тухай хуулийн 46-3 дугаар зүйлийн 1 дэх хэсэгт заасны дагуу нийтийн албанд томилуулахаар санал болгосон хүн, сонгогдсон Ерөнхийлөгчөөс Ерөнхий сайдад нэр дэвшүүлсэн хүн, мөн хуулийн 65-2 дугаар зүйлийн 2 дахь хэсэгт заасны дагуу Ерөнхийлөгч, сонгогдсон Ерөнхийлөгч, эсхүл Улсын дээд шүүхийн Ерөнхий шүүгчээс Үндэсний Ассамблейд нийтийн албанд нэр дэвшигчийг томилох сонсгол явуулах хүсэлт гаргасан хүнийг;

2.“Нийтийн албанд нэр дэвшигчийг томилох санал” гэж Үндэсний Ассамблейн тухай хуулийн 46-3 дугаар зүйлийн 1 дэх хэсэгт заасны дагуу томилох тухай санал, сонгох тухай санал, сонгогдсон Ерөнхийлөгчийн хүсэлтээр Ерөнхий сайдад нэр дэвшигчийн талаар нийтийн албанд нэр дэвшигчийг томилох сонсгол явуулах хүсэлт болон мөн хуулийн 65-2 дугаар зүйлийн 2 дахь хэсэгт заасны дагуу Үндэсний Ассамблейд нийтийн албанд нэр дэвшигчийг томилох сонсгол явуулах саналыг ойлгоно.

3 дугаар зүйл.Сонсголын тусгай хороо

1.Үндэсний Ассамблейн тухай хуулийн 46-3 дугаар зүйлд заасан сонсголын тусгай хороо нь нийтийн албанд нэр дэвшигчийг томилох тухай саналыг Үндэсний Ассамблейд өргөн мэдүүлснээр байгуулагдсанд тооцно.

2.Сонсголын тусгай хороо нь нийт 13 гишүүний бүрэлдэхүүнтэй байна.

3.Сонсголын тусгай хорооны гишүүдийг бүлгийн дарга тус бүрийн хүсэлтийн дагуу хувь тэнцүүлэх зарчмаар Үндэсний Ассамблейн дарга (цаашид “Дарга” гэх) томилж, өөрчилнө. Сонсголын тусгай хороо байгуулагдсан өдрөөс хойш хоёр хоногийн дотор гишүүнийг томилох хүсэлтийг даргад хүргүүлнэ. Энэ хугацаанд хүсэлт гаргаагүй бол дарга гишүүдийг шууд томилно.

4.Бүлэгт харьяалалгүй Үндэсний Ассамблейн гишүүнийг дарга шууд томилно.

5.Сонсголын тусгай хороо нь дарга, бүлэг тус бүрээс нэг нарийн бичгийн даргатай байх бөгөөд үйл ажиллагаагаа Үндэсний Ассамблейн нэгдсэн хуралдаанд тайлагнана.

6.Сонсголын тусгай хороо нь нийтийн албанд нэр дэвшигчийг томилох саналыг нэгдсэн хуралдаанаар шийдвэрлэх, эсхүл тус сонсголын явцыг нэгдсэн хуралдаанд танилцуулах хүртэл бүрэн эрхээ хэрэгжүүлнэ.

4 дүгээр зүйл.Нийтийн албанд нэр дэвшигчийг томилох тухай саналыг хянах, сонсгол зохион байгуулах

1.Үндэсний Ассамблейн тухай хуулийн 65-2 дугаар зүйлийн 3 дахь хэсэгт заасны дагуу сонсголын тусгай хороо (цаашид “Хороо” гэх) болон харьяалах Байнгын хороо нь нийтийн албанд нэр дэвшигчийг томилох саналыг хянаж, сонсголыг зохион байгуулна. Үндэсний Ассамблейн тухайн хуулийн 65-2 дугаар зүйлд заасны дагуу хороо нь нийтийн албанд нэр дэвшигчээс асуулт асуух, хариулт авах, саналыг нь сонсох эрхтэй.

2.Хороо нь шаардлагатай бол гэрч, шинжээч оролцуулах болон гэрчийн мэдүүлэг сонсох, нотлох баримтад шалгалт хийж болно.

5 дугаар зүйл.Нийтийн албанд нэр дэвшигчийг томилох тухай саналд хавсаргах баримт бичиг

1.Үндэсний Ассамблейд өргөн мэдүүлсэн нийтийн албан тушаалд нэр дэвшигчийг томилох тухай саналд хүсэлтийн тайлбар, даргын тодорхойлолт болон дараах баримт бичгийг хавсаргана:

1.Нэр дэвшигчийн намтар, ажлын туршлага болон боловсрол;

2.Төрийн албан хаагчийн цэргийн алба хаасан тухай мэдээлэл, Ил тод байдлын тухай хуулийн дагуу цэргийн алба хаасан талаарх лавлагаа;

3.Төрийн албаны ёс зүйн тухай хуулийн 10-2 дугаар зүйлийн 2-т заасны дагуу нэр дэвшигчийн хөрөнгө орлогын мэдүүлэг;

4.Сүүлийн 5 жилийн орлогын албан татвар, үл хөдлөх хөрөнгийн албан татвар, газрын иж бүрэн албан татвар төлсөн эсэх болон хугацаа хэтэрсэн өртэй эсэх талаарх лавлагаа;

5.ял шийтгэлгүй эсэх тодорхойлолт.

2.Нийтийн албанд нэр дэвшигчийг томилох эрх бүхий этгээд, эсхүл нэр дэвшүүлэх эрх бүхий этгээд болон Үндэсний Ассамблейгаас сонгогдсон нийтийн албанд нэр дэвшигчид нь энэ зүйлийн 1 дэх хэсэгт заасан баримт бичгийг даргад хүргүүлнэ.

3.Үндэсний Ассамблейгаас сонгогдсон нийтийн албанд нэр дэвшигч нь энэ зүйлийн 1 дэх хэсэгт заасан баримт бичгийг төрийн байгууллага, орон нутгийн засаг захиргааны байгууллага болон холбогдох байгууллагаас шаардаж болох бөгөөд хүсэлтийг хүлээн авсан байгууллагын дарга шаардлагыг биелүүлэх үүрэгтэй.

6 дугаар зүйл.Нийтийн албанд нэр дэвшигчийг томилох тухай саналыг шилжүүлэх

1.Нийтийн албанд нэр дэвшигчийг томилох саналыг өргөн мэдүүлсэн тохиолдолд Үндэсний Ассамблейн дарга нэн даруй нэгдсэн хуралдаанд танилцуулж, харьяалагдах Байнгын хороонд шилжүүлж, сонсгол дууссаны дараа төслийг нэгдсэн хуралдаанд оруулж батлуулах, эсхүл хорооны дарга нэгдсэн хуралдаанд танилцуулна. Хэрэв нэгдсэн хуралдааны чөлөө цагт, эсхүл завсарласны улмаас чуулганы нэгдсэн хуралдаанд танилцуулах боломжгүй бол саналыг тайлангүйгээр оруулж болно.

2.Үндэсний Ассамблей нь томилгооны саналыг өргөн мэдүүлсэн өдрөөс хойш 20 хоногийн дотор сонсголыг зохион байгуулж дуусгана.

3.Үндсэн хуулийн цэцийн гишүүн, Сонгуулийн ерөнхий хорооны гишүүн, Төрийн албаны зөвлөлийн гишүүн, Өргөн нэвтрүүлэг, харилцаа холбооны дарга, Үндэсний тагнуулын газрын дарга, Шударга өрсөлдөөний хорооны дарга, Санхүү, эдийн засгийн хорооны дарга, Хүний эрхийн үндэсний комиссын дарга, Авлигатай тэмцэх газрын дарга, Үндэсний татварын албаны дарга, Ерөнхий прокурор, Солонгосын Үндэсний цагдаагийн

газрын ерөнхий комиссар, Зэвсэгт хүчний штабын ерөнхий командлагч, Солонгосын банкны Ерөнхийлөгч, Мэргэжлийн хяналтын газрын дарга зэрэг албан тушаалд нэр дэвшигчдийн сонголыг хүндэтгэн үзэх шалтгааны улмаас энэ зүйлийн 2 дахь хэсэгт заасан хугацаанд зохион байгуулж чадаагүй тохиолдолд тухайн өдрөөс хойш 10 хүртэл хоногийн дотор Үндэсний Ассамблейн нэгдсэн хуралдаанд нийтийн сонголыг дахин хэлэлцэх хүсэлтийг Ерөнхийлөгч, сонгогдсон Ерөнхийлөгч, Улсын дээд шүүхийн Ерөнхий шүүгч нар гаргаж болно.

4.Үндэсний Ассамблей нь энэ зүйлийн 3 дахь хэсэгт заасан хугацаанд дээрх нэр дэвшигчдийг томилох сонголын тайланг хүргүүлээгүй тохиолдолд Ерөнхийлөгч болон Улсын дээд шүүхийн ерөнхий шүүгч томилж болно.

7 дугаар зүйл.Гишүүдээс нэр дэвшигчдэд асуулт тавих

1.Хороо нь нийтийн албанд нэр дэвшигчийн тангаргийг сонссоны дараа 10 минутаас илүүгүй хугацаанд үг хэлэх зөвшөөрөл өгнө.

2.Нийтийн албанд нэр дэвшигч нь энэ зүйлийн 1 дэх хэсэгт заасны дагуу дараах тангаргийг өргөнө:

"Би төрийн албанд нэр дэвшиж байгаа хүний хувьд ухамсартайгаар юу ч нуулгүй, юу ч нэмэлгүйгээр үнэнийг хэлэхээ тангараглаж байна."

3.Асуултын хугацааг нарийн бичгийн дарга нартай зөвшилцсөний үндсэн дээр хорооны дарга тогтооно.

4.Асуулт нь асуулт асуух, хариулах хэлбэрээр явагдана. Хороо нь өөрөөр шийдвэрлэсэн тохиолдолд асуултыг хамтын хэлбэрээр явуулж болно.

5.Хорооны гишүүн нь нийтийн албанд нэр дэвшигчээс асуулт асуух бол асуултын хураангуйг нарийвчлан бэлтгэж, сонгол хийхээс 24 цагийн өмнө хорооны даргад хүргүүлнэ. Энэ тохиолдолд хорооны дарга асуултын хураангуйг нэр дэвшигчид цаг алдалгүй уламжилна.

6.Хорооны гишүүн нь нэр дэвшигчээс бичгээр асуулт асууж болно. Энэ тохиолдолд тухайн гишүүн асуултын жагсаалтыг хорооны даргад бичгээр гаргана. Хорооны дарга нь тухайн асуултын жагсаалтыг сонсгол зохион байгуулахаас таваас доошгүй хоногийн өмнө нэр дэвшигчид хүргүүлнэ. Нэр дэвшигч нь тухайн асуултын хариуг сонсгол эхлэхээс 48 цагийн өмнө хорооны даргад бичгээр хүргүүлнэ.

7.Энэ хуулийн 14, 15 дугаар зүйлийн бичгээр өгсөн хариултад шаардлагатай өөрчлөлтийг оруулан дагаж мөрдөнө.

8 дугаар зүйл.Гэрчээр дуудах, гэрчээс мэдүүлэг авах

1.Хороо нь гэрч, шинжээчийг оролцуулж болох бөгөөд энэ тохиолдолд таваас доошгүй өдрийн өмнө хүсэлтийг бичгээр хүргүүлнэ.

9 дүгээр зүйл.Хорооны үйл ажиллагааны хугацаа

1.Хороо нь нийтийн албанд нэр дэвшигчийг томилох саналыг хүлээн авсан өдрөөс хойш 15 хоногийн дотор сонголыг дуусгах бөгөөд сонсох хугацаа гурван хоногоос хэтрэхгүй байна. Сонсгол нь хүндэтгэн үзэх шалтгааны улмаас дуусгавар болоогүй бол энэ хуулийн 6 дугаар зүйлийн 3 дахь хэсэгт заасны дагуу хугацааг сунгаж болно.

2.Хороо нь нийтийн албанд нэр дэвшигчийг томилох сонсгол дууссан өдрөөс хойш гурав хоногийн дотор сонголын тайланг даргад хүргүүлнэ.

3.Хэрэв хороо энэ зүйлийн 1 болон 2 дахь хэсэгт заасан хугацаанд сонсголыг дуусгаагүй бол дарга саналыг нэгдсэн хуралдаанд шууд оруулж, хэлэлцүүлж болно.

10 дугаар зүйл. Үйл ажиллагааны тайлан

1.Хороо нь энэ хуулийн 9 дүгээр зүйлийн 2 дахь хэсэгт заасны дагуу даргад хүргүүлэх тайланд шалгалт болон сонсголын үйл ажиллагааны явцыг тайлбарлаж, чухал шаардлагатай нотлох баримтыг хавсаргана.

2.Дарга хорооны тайланг хүргүүлсний дараа нэгдсэн хуралдаанаар хэлэлцэхээс өмнө хэвлэж гишүүдэд тараана. Нэн яаралтай тохиолдолд тараахгүй байж болно.

3.Үндэсний Ассамблейн тухай хуулийн 46-3 дугаар зүйлийн 1 дэх хэсэгт заасны дагуу Ерөнхий сайдад нэр дэвшигчийн сонсголын явцын талаарх тайланг энэ зүйлийн 1 дэх хэсэгт заасан тайлангийн нэг гэж үзнэ.

11 дүгээр зүйл.Хорооны даргын үйл ажиллагааны тайлан

1.Хорооны дарга нь нийтийн сонсгол дууссаны дараа тайланг нэгдсэн хуралдаанд тайлагнана.

2.Дарга нь Үндэсний Ассамблейн тухай хуулийн 65-2 дугаар зүйлийн 2 дахь хэсэгт заасан нийтийн албанд нэр дэвшигчийн томилох сонсголын тайланг Ерөнхийлөгч, сонгогдсон Ерөнхийлөгч болон Улсын дээд шүүхийн Ерөнхий шүүгчид цаг алдалгүй уламжилна. Хэрэв тусгай хорооны дарга нь хүндэтгэн үзэх шалтгааны улмаас тайланг нэгдсэн хуралдаанд танилцуулаагүй тохиолдолд Үндэсний Ассамблейн даргад танилцуулах бөгөөд дарга тус тайланг Ерөнхийлөгч, сонгогдсон Ерөнхийлөгч, Улсын дээд шүүхийн Ерөнхий шүүгчид уламжилна.

11-2 дугаар зүйл.Сонгогдсон ерөнхийлөгчийн хууль зүйн үр нөлөө

Ерөнхийлөгчийн шилжилтийн тухай хуулийн 5 дугаар зүйлийн 2 дахь хэсэгт заасны дагуу сонгогдсон Ерөнхийлөгч нь тангараг өргөөгүй байх үед Төрийн зөвлөлийн гишүүнд нэр дэвшигчийн талаар сонсгол хийх хүсэлт гаргасан бол тус хүсэлт нь тухайн хүсэлт гаргасан Ерөнхийлөгчийн хийсэн үйлдэл гэж үзнэ.

12 дугаар зүйл.Баримт бичиг ирүүлэх хүсэлт

1.Хороо нь нийтийн албанд нэр дэвшигчийг томилох сонсголотой шууд холбоотой баримт бичгийг ирүүлэх хүсэлтийг хорооны шийдвэр, эсхүл нийт гишүүний 1/3-ээс доошгүй гишүүний хүсэлтээр төрийн байгууллага, орон нутгийн өөрөө удирдах байгууллага болон бусад байгууллагад гаргаж болно.

2.Хуульд өөрөөр заагаагүй бол энэ зүйлийн 1 дэх хэсэгт заасан баримт бичгийг тав хоногийн дотор ирүүлнэ.

3.Энэ зүйлийн 1 дэх хэсэгт заасны дагуу баримт бичиг ирүүлэх хүсэлт хүлээн авсан байгууллага нь энэ зүйлийн 2 дахь хэсэгт заасан хугацаанд ирүүлээгүй тохиолдолд үндэслэл бүхий тайлбар бичиг ирүүлнэ. Уг тайлбар бичгийг хорооны үйл ажиллагааны тайланд хавсаргана.

4.Энэ зүйлийн 1 дэх хэсэгт заасны дагуу баримт бичиг ирүүлэх хүсэлт хүлээн авсан байгууллага нь хүндэтгэн үзэх шалтгаангүйгээр 2 дахь хэсэгт заасан хугацаанд ирүүлээгүй тохиолдолд хороо нь холбогдох байгууллагад сануулга өгч болно.

13 дугаар зүйл.Хянан шалгах

Шаардлагатай тохиолдолд хороо нь өөрийн шийдвэрээр шалгалт хийж болно.

14 дүгээр зүйл.Нийтийн албанд нэр дэвшигчийг томилох сонсголыг нийтэд нээлттэй явуулах

Сонсголыг дор дурдсанаас бусад тохиолдолд нээлттэй явуулна:

- 1.Төрийн нууц, үндэсний аюулгүй байдалтай холбоотой цэргийн асуудал, эсхүл дипломат харилцааны асуудлаар;
2. Хувь хүний нэр хүнд, хувийн нууцад халдах эрсдэлтэй тохиолдолд;
- 3.Аж ахуйн нэгж, хувь хүний хууль ёсны санхүүгийн болон арилжааны гүйлгээтэй холбоотой мэдээллийг задруулах эрсдэлтэй тохиолдолд;
- 4.Хэрэг хянан шийдвэрлэх ажиллагааны талаарх мэдээлэл задрах эрсдэлтэй тохиолдолд;
- 5.Бусад хууль тогтоомжийн дагуу нууцыг хадгалах шаардлагатай гэж үзсэн тохиолдолд.

15 дугаар зүйл.Нийтийн албанд нэр дэвшигчийг хамгаалах

Нийтийн албанд нэр дэвшигч, гэрч, эсхүл шинжээч нь сонсголыг хаалттай явуулах үндэслэл бүхий хүсэлт гаргавал хүсэлтийг хороо хэлэлцэн шийдвэрлэнэ. Хаалттай явуулахаар шийдвэрлэсэн тохиолдолд үндэслэлийг хаалттай хуралдаанд тайлбарлана.

15-2 дугаар зүйл.Нийтийн албан тушаалд нэр дэвшигчид дэмжлэг үзүүлэх

Төрийн байгууллага нь нийтийн албанд нэр дэвшигчид захиргааны дэмжлэг, туслалцаа үзүүлж болно.

16 дугаар зүйл.Хариулахаас татгалзах

1.Үндэсний Ассамблейд мэдүүлэг өгөх, үнэлгээний тухай хуулийн 4 дүгээр зүйлийн 1 дэх хэсэгт заасны дагуу нэр дэвшигч нь хариулах, эсхүл баримт бичиг гаргаж өгөхөөс татгалзах эрхтэй.

2.Нийтийн албанд нэр дэвшигч нь Эрүүгийн хэрэг хянан шийдвэрлэх ажиллагааны тухай хуулийн 148 болон 149 дүгээр зүйлд заасан асуудлаар хариулахаас татгалзаж болно. Энэ тохиолдолд хариулахаас татгалзсан шалтгаан нь нотлох баримтаар тогтоогдсон байх шаардлагатай.

17 дугаар зүйл.Татгалзах үндэслэл

1.Хорооны гишүүн нь нийтийн албанд нэр дэвшигчтэй шууд хамааралтай, эсхүл ашиг сонирхлын зөрчилтэй гэж үзвэл хорооны гишүүнийг сонсголд оролцуулахаас татгалзаж болно.

2.Хороо нь татгалзах үндэслэлтэй гэж үзвэл хорооны шийдвэрээр тухайн гишүүнийг хасаж өөр гишүүнийг сонсголд оролцуулна.

3.Энэ зүйлийн 1 дэх хэсэгт заасан үндэслэл байгаа бол гишүүн Үндэсний Ассамблейн тухай хуулийн 32-4 дүгээр зүйлийн 1 дэх хэсэгт заасны дагуу хорооны даргад татгалзах хүсэлт гаргана. Энэ тохиолдолд зөвхөн хорооны шийдвэрээр хасна.

18 дугаар зүйл.Хууль ёсны үүрэг

1.Хорооны гишүүн нь худал мэдээлэл тараах, заналхийлэх болон доромжилсон үг хэллэг хэрэглэхийг хориглоно.

2.Хорооны гишүүн, түүний ажлын алба нь тусгай хорооны сонсголоос олж мэдсэн нууцыг задруулахыг хориглоно.

19 дүгээр зүйл.Бусад зүйл

Хорооны бүрэлдэхүүн, үйл ажиллагаа болон нийтийн албанд нэр дэвшигчийг томилох сонсголын журамтай холбоотой энэ хуульд зааснаас бусад тохиолдолд Үндэсний Ассамблейн тухай хууль, Төрийн захиргааны байгууллагын хяналт, шалгалтын тухай хууль болон Үндэсний Ассамблейд мэдүүлэг өгөх, үнэлгээний тухай хуулийн заалтыг дагаж мөрдөнө.

---ooOoo---

UIH.MN
СУДАЛГААНЫ САН

АШИГЛАСАН ЭХ СУРВАЛЖ

- Монгол Улсын Их Хурлын түүхэн товчоон (2016-2020 он), УИХ-ын Тамгын газар, 2020.
- “Хууль боловсруулах ажиллагаанд оролцоог хангах, иргэд, байгууллага, олон нийтийн санал авах практикийн судалгаа” УИХТГ, НҮБХХ-ийн хамтран хэрэгжүүлж буй “иргэдийн оролцоотой хууль тогтоох ажиллагааг дэмжих нь” төсөл <https://mdskhanlex.com/wp-content/uploads/2019/07/хууль-боловсруулах-ажиллагаанд-оролцоог-хангах.pdf>
- Парламентын хяналт шалгалтын тогтолцоо ба эрх зүйн зохицуулалт: Бусад орнуудын туршлага, зөвлөмж, УИХТГ-ын ПССХ, 2021, Парламент судалгааны эмхэтгэл ХХХII боть.
- “Парламентын нээлттэй сонголд оролцогчдын үүрэг, хариуцлага” УИХТГ-ын Судалгааны төв, 2013, Судалгааны эмхэтгэл XIV боть.

БНСУ

- Үндэсний Ассамблейн тухай хууль https://korea.assembly.go.kr:447/res/low_06_read.jsp
- Төрийн захиргааны байгууллагын хяналт шалгалтын тухай хууль https://korea.assembly.go.kr:447/res/low_06_read.jsp
- Нийтийн албанд нэр дэвшигчийг томилох сонголын тухай хууль https://korea.assembly.go.kr:447/res/low_06_read.jsp

АНУ

- Hearing in the U.S.Senate: A guide for preparation and procedure https://www.everycrsreport.com/reports/RL30548.html#_Toc256754267

UIH.MN
СУДАЛГААНЫ САН